

Bába Laura
Budapest

Nyelvi humor Aino Havukainen és Sami Toivonen *Tatu ja Patu*-könyveiben

1. A *Tatu ja Patu*-könyvek

Aino Havukainen és Sami Toivonen *Tatu ja Patu* ('Tatu és Patu') képeskönyvsorozata nagy népszerűségnek örvend Finnországban. A könyvek elején vissza-visszatérő jellemzés szerint a testvérpár időnként kicsit furcsán viselkedik, köszönhetően annak, hogy Outolába ('Furavár') valók, ahol az élet bizony másmilyen, mint mifelénk. A bolondos fivérek így aztán lelkesen és kíváncsian tanulmányozzák világunkat, készen az újabb és újabb kalandokra.

Tatu és Patu főszereplésével eddig öt képeskönyv jelent meg, az Otava kiadó gondozásában:

1. *Tatu ja Patu Helsingissä* ('Tatu és Patu Helsinkiben', 2003)¹

A fivérek Jori unokatestvérüket érkeznek meglátogatni Helsinkibe. Az állandó rohanásban lévő üzletember nyomában végigjárják a főváros nevezetes pontjait, és a történet végére az is kiderül, milyen pompás üzleti ötlet megvalósításáért való fáradozás űzte Jorit keresztül-kasul a városon. A kötetet beválasztották a Finlandia Junior-díj (a finnországi gyermek- és ifjúsági irodalom legrangosabb elismerése) 2003-as jelöltjei közé.

2. *Tatu ja Patu päiväkodissa* ('Tatu és Patu az óvodában', 2004)²

A testvérek egy wellnessfürdőbe indulnak, ám némi félreértés miatt egy óvodában kötnek ki. A kényeztető kezelésekre számítva kezdetben

---

1 A könyvből vett idézeteknél a továbbiakban: Helsingissä.

2 A könyvből vett idézeteknél a továbbiakban: Päiväkodissa.

csodálkoznak az óvoda mindennapi életének eseményein, de mire felismerik tévedésüket, már nagyon is megkedvelik az itteni életet.

3. *Tatun ja Patun oudot kojeet* ('Tatu és Patu fura masinái', 2005)³

Tatu és Patu itt tizennégy meghökkentő találmányukat mutatják be – többek közt a reggelikészülődés-automatát, a pocsolóakészítő-gépet és a szörnyriasztót –, melyek könnyebbséget és/vagy vidámságot hoznak a szürke hétköznapiakba.

4. *Tatu ja Patu työn touhussa* ('Tatu és Patu a munka forgatagában', 2006)⁴

A fivérek ezúttal a munka világába kalauzolják az olvasót. Tizenkét foglalkozást ismertetnek meg – kipróbálják magukat többek közt fodrászként, takarítóként és tanárként.

5. *Tatu ja Patu Suomessa* ('Tatu és Patu Finnországban', 2007)⁵

A sorozat ötödik kötete Finnországot és a finneket mutatja be: a természeti jellegzetességeket, a történelmet, a kultúrát és a napjainkra jellemző életmódot.

A sorozat alapvető jellegzetességei mind a képek, mind pedig a szöveg tekintetében az aprólékos kidolgozottság és a humor. Képeskönyvekről lévén szó, nem meglepő a szöveg és a képek közötti rendkívül szoros kapcsolat, egymásra építettség. A humor egyrészt magukból a főszereplő figurákból, kalandjaikból és ötleteikből fakad (vagyis találkozunk jellem- és helyzetkomikummal egyaránt), másrészt a képekből (stílusuk, vagy sokszor éppen részletgazdagságuk, világunk jól ismert jelenségeire való reflektálásuk okán), harmadrészt pedig bőségesen bukkannak fel a nyelvi komikum leleményei is. A jelen elemzés tárgyát ez utóbbiak képezik, ám sok esetben ezek elválaszthatatlanok maguktól a képektől: a komikum a szöveg és a kép együtteséből, kölcsönhatásából fakad.

---

3 A könyvből vett idézeteknél a továbbiakban: Oudot kojeet.

4 A könyvből vett idézeteknél a továbbiakban: Työn touhussa.

5 A könyvből vett idézeteknél a továbbiakban: Suomi.

2. Az elemzés célja és módszere

E tanulmány célja tehát, hogy bemutassa, a nyelvi humor milyen különböző típusai lelhetők fel a *Tatu ja Patu*-könyvekben, ugyanakkor nem törekszik a nyelvi komikum forrásainak átfogó, rendszerbe foglalt áttekintésére. A cél, és ebből fakadóan a tárgyalás módjának megválasztását részben a nyelvi humor szerteágazó típusrendszere is indokolja (amelynek részletes ismertetése túllépné a jelen esszé kereteit), ennél fontosabb azonban a megközelítés módja: a középpontban maguk a könyvek állnak, az, hogy a szöveget, illetve a képet milyen módon gazdagítja a nyelvi humor, vagyis nem a nyelvi humor elméletének konkrét példákkal történő illusztrálására kerül sor. Ez utóbbi szempont elvetése többek közt abból fakad, hogy az öt kötet bármennyire is bővelkedik nyelvi komikumban, nem szolgáltat példát annak minden egyes létező, vagy éppen elképzelhető típusára.

A nyelvi humor sokszor – bár nem minden esetben – a nyelv egyes szabályainak tudatos megszegéséből fakad. Célját Sirató Ildikó „Szabályos szabálytalanság. A grammatikai hibák kontextuális jelentéséről” című előadása tárgyának meghatározásakor az alábbi módon foglalja össze:

„[...] a beszélő a szabályok tudatában él a logikus, vagyis szabályszerű eltérés eszközével, hogy új, meglepő jelentéssel töltsen fel az általa alkotott/használt nyelvi elemeket. A tudatos szabálytörés és a kommunikáció folyamatában a grammatikai asszociáció együttes hatásaként új jelentés és hatás, a szabályos és a szabálytalan elemek összekapcsolása, egybejátszása ismerhető fel. A beszélő így bővíti ki, sűríti a megértés és értelmezés lehetőségeit.”⁶

Új jelentés és hatás, az értelmezés lehetőségeinek kibővítése azokban az esetekben is megfigyelhető, ahol nem a szabályok tudatos megszegése a nyelvi komikum forrása.

A nyelvi humor megjelenési formáinak sokfélesége gyümölcsöző témát biztosít a kutatók számára. Természetesen maga a megközelítésmód is többféle lehet. A téma magyar tárgyalói közül például Nagy Ferenc „A nyelvi humor főbb típusai”⁷ című tanulmányában annak alapján alkotta

---

6 Sirató 2007: 303

7 Nyr. XCII (1968), 10-22.

meg típusait, hogy a szokványos, elvárt nyelvi elemek milyen módon történő megváltoztatása eredményezi a komikus hatást. Főbb csoportjai:

1. szokatlan és rossz nyelvi szerkezetek,
2. kénrímek,
3. névalkotások,
4. nyelvi klisék megbontása,
5. stílusrétegek keveredése,
6. nyelvkeveredés, makaróni nyelv,
7. halandzsa,
8. helyesírási vétségek.

Ezzel szemben Berencsi Erika „Abszurd humor – nyelvi humor”⁸ című szakdolgozatában a nyelv egyes szintjei szerint, inkább nyelvészeti jellegű megközelítést alkalmazva tárgyalja az egyes típusokat:

1. akusztikai szint,
2. szó- és kifejezőképesség,
3. szintaktikai szint és a mondaton túlmutató stilisztikai eszközök.

A nyelvi humor számos formája mindkettőjüknél fellelhető, sokszor azonos formában; a legjelentősebb különbség áttekintéseikben az akusztikai szinten megjelenő komikum vizsgálatában tapasztalható, hiszen míg Nagy Ferenc pusztán a kénrímekkel foglalkozik, addig Berencsi Erika részletesen tárgyalja a mondatfonetikai eszközök szerepét, a hangzás szokatlanságát, a rímeket és a ritmust is. Ez a különbség elsősorban az általuk vizsgált „mintaanyag” eltérő jellegéből fakad: míg Nagy írott szövegek⁹ alapján alkotta meg típusait, addig Berencsi szóbeli szövegeket¹⁰ elemzett.

A hangalaknak írott szöveg tekintetében is lehet szerepe: a szokatlan hangzás, valamint a verselés és a rímelés írott szöveg olvasása esetén is érzékelhető. A gyermekkönyvek vizsgálatakor nem szabad elfelejteni arról sem, hogy ezek a szövegek sok esetben szóban elhangzóvá válnak,

---

8 KLTE BTK, 1996.

9 Többek közt Karinthy Frigyes: *Az egész város beszél, Így írtok ti*, Rejtő Jenő: *Az elveszett cirkáló, Az elátkozott part, Pizskos Fred a kapitány, Pizskos Fred közbelép* című művei, valamint a *Ludas Matyi* számai szolgáltak forrásul áttekintéséhez.

10 A L'art pour l'art Társulat jeleneteit.

hiszen egy három-hat éves gyerek számára általában egy idősebb, már olvasni tudó személy olvassa fel a képekhez tartozó írást. Ha pedig nem pusztán felolvasásról, hanem előadásról van szó – ami meglehetősen természetesen adja magát –, akkor a figurák humora jelentkezhethet a beszéd-módban is. Itt azonban már nem annyira magából a szövegből, mint az előadó közreműködéséből fakad a komikus hatás, és bár ugyanúgy a nyelv jellegzetességeivel történő játékról van szó, csak szóban érvényesül igazán a hatása, még ha írott szöveg esetében is történhet rá utalás (pl. hangulatfestő igékkel).

Jelen elemzés a nyelvi humor eltérő formáinak áttekintésekor elsősorban a nyelvi szintek szerint különíti el azokat, hangsúlyozva, hogy minderre a vizsgált szövegekben fellelhető példák körében kerül sor.

3. A nyelvi humor különböző típusai a *Tatu ja Patu*-könyvekben

3.1. Játék a hangzással

A nyelv hangzásával való játék, az ebből fakadó humoros hatás elsősorban a különböző rímeken keresztül jelenik meg a vizsgált szövegekben. Nem verses szövegekről van ugyan szó, ám több helyütt felbukkannak sorvégi rímekkel tarkított versikék (stílusuk okán inkább versikék ezek, mint versek), vagy éppen összecsengő szóvégek. Elsősorban a *Tatun ja Patun oudot kojeet* kötetet kell itt kiemelni, melyben néhány masina működését, kiötlésének módját világítják meg ezek a rövidke költemények, míg a *Tatu ja Patu päivöäkodissa* történetének vége felé az óvodások és a főhősök színpadra állította „lovagi ének” szólal meg rímpárokban. Finn nyelvű szövegekről lévén szó, a sorvégi rímelés már önmagában is felkelti a figyelmet, ráadásul a legtöbb esetben tiszta rímekkel és asszonáncokkal találkozunk, amik éppen szinte túlzott pontosságukból fakadóan inkább nyelvi játéknak, s így humorosnak, mintsem elragadtatottan költőinek hatnak. Mindezt fokozza, hogy sokszor a rím hasonló hangzású, de eltérő szófajú, alakú szavakat kapcsol össze.

Az óvodások lovagi énekének kezdő versszakában például (Päiväkoti, 30):

*Viktooria on nimi prinsessalla,
isänsä on kuningas, eläi paineen alla.
Taas linnassa kaikuu kuninkaan ääni:
„Stressi voi halkaista kruunatun pääni!”*

Viktória e hercegnőnek neve,
apja király, nyomás alatt élete.
Most is kong a várban a király hangja:
„Koronás fejem a stressz szétszaggatja.”¹¹

Az összecsengő szavakhoz sorolható a csacsipacsi nyelvi játékot idéző példa (Suomi, 5):

a karjalanpiirakka¹² töltelékéből vett minta elnevezése: *täytenäyte* (*täyte* 'töltelék' + *näyte* 'minta')

Rímek nemcsak a sorok, szavak végén, de alliterációként is előfordulnak. Finnország bemutatásakor a következő kérdés merül fel Patu professzorban (Suomi, 5):

Harrastavatko kaikki suomalaiset salmiakin syöntiä sauvakävellessään avannossa?
Vajon minden finn szeret szalmiákcukrot szopogatni miközben bottal gyalogol a lékben?

A fenti mondat talán nemcsak a szalmiákcukor, a nordic walking (síjárás) és a lékúszás iránti lelkesedést, de egyúttal a finn s hangot is példázza.

A verselés a rímes változat mellett egyéb formában is megjelenik: Finnország bemutatásából nem hiányozhat a kalevalai mérték sem – lásd az áfonyás lepény dicsőítő énekét (Suomi, 42):

*Leivonnainen, niin kuin kansa,
marjaherkku väen mukainen,
juuret metsän perukoilla,
pellon pielessä perijuuret,*

Sütemény, mint a nemzet is,
Bogyós finomság, mint a nép,
gyökerek az erdő mélyén,
alapját szántó föld rejti,

---

11 A magyar nyelvű fordításokat az elemzés szerzője készítette, a tanulmány célját figyelembe véve inkább a szövegűségeget tartva szem előtt, mint a művészi színvonalat, ám az ebből adódó keretek között amennyire lehetséges, törekedve az eredeti szöveg humorának érzékeltetésére.

12 Rozslisztból gyúrt, vékonyra nyújtott tésztaból süttött, általában rizses töltelékkel készített sütemény.

*vaatimaton, nöyrä muoto
silkkaa suloa sisältä!*

szerény, alázatos külső,
belsejében csupa kellem!

Itt azonban nem annyira a hangzásból, mint a kalevalai mérték méltóság-
teljessége és a tartalom, vagyis a stílus és a mondanivaló közötti ellentmon-
dásból fakad a komikum.

3.2. Játék a szavakkal és kifejezésekkel

A vizsgált szövegek nyelvi humora legtöbbször a szavakkal és kifeje-
zésekkel való játékból fakad. Az ide sorolható változatok közül elsősorban
a többjelentésű szavak, a rokonértelműség, az egymástól független szavak
hasonló hangzása, a szavak helytelen, „naiv” elemzése, értelmezése és
használata, a jellemző erejű tulajdonnevek, az új szavak teremtése és a jól
ismert szavak, kifejezések elferdítése adta lehetőségekkel él a *Tatu ja Patu-*
sorozat.

A többjelentésű szavak, illetve a szóösszetételekben és kifejezésekben
átvitt értelemben használt szavak konkrét értelemben történő használata
nemcsak gazdag forrás a nevetetésre, de nagyon is magától adódik egy
gyermeknek szóló képeskönyvben, hiszen az elvonatkoztatás, a szavak,
szófordulatok képletes értelmezése a beszéd elsajátítása során csak egy
későbbi szakaszban alakul ki.¹³ Abban tehát, ahogy a sorozat bolondos
főszereplői szó szerint értelmezik világunk egyes dolgainak, eseményeinek
megnevezését, felfedezhető a gyermekek „naiv” világértelmezése is. A
vizsgált szövegek sokféle módon használják ki a „különbözőképpen való
értelmezés” szabadságát.

3.2.1. Többjelentésű szavak

A *jäätelöpalloveli* ('fagyaltlabda'), teniszhez hasonló játék leírásánál,
melyben a játékosok ostyatölcsérruhában egy katapult segítségével dobják
a fagyaltgombócokat ellenfelük felé, akinek fejével kell elkapnia azt, az
éppen adogató játékos megnevezése *syöttäjä*. A főnévnek a finn nyelvben

---

13 Vö. Fónagy 1970: 36.

két jelentése van: 1. 'etető', 2. 'adogató'. Természetesen a játékosok és a nézősereg a meccs után elfogyasztják a „sportszereket” (Oudot kojeet, 30).

A foglalkozásokat bemutató könyv elején az álláshirdetések között titkár-nőt is keresnek (Työn touhussa, 2):

Sinulla on näytön paikka, jos et pelkää hiirtä.

Most tiéd a képernyő [megmutathatod, mit tudsz], ha nem félsz az egerektől.

Az 'egér' itt utal a számítógép egerére, de ugyanúgy az állatra is, elég felidézni a titkár-nő-sztereotípiákat. Ugyanez a mondat a *näyttö* főnév különböző jelentéseivel is játszik: *näyttö* 'bizonyíték', *jklla on näytön paikka* 'vkinek be kell bizonyítania, mire képes', ugyanakkor *näyttö* 'képernyő' (például a számítógépé) is.

Szintén a foglalkozások sorában, a pékműhelyben fedezhető fel az alábbi képregény a hűtőszekrény ajtajára kirakva (Työn touhussa, 4):

1. kép: (a pék az asztalon lévő kelttészta-gombóchoz) – *Saako vaivata?*

2. kép: (a tészta válasza) – *Et!*

1: – Zavarhatom?

2: – Nem!

A finn *vaivata* ige jelentései többek közt: 1. 'fáraszt, zavar' 2. '(tésztát) dagaszt, gyúr'.

A szavak jelentéseivel való játék sokszor úgy nyilvánul meg, hogy a szöveg az egyik, míg a mellette lévő kép a másik értelmet használja – a vicc a szöveg és a kép együtteséből fakad.

A helsinki piactér egyik sátrának felirata *ranskalaisia*, vagyis ott sült há-sáburgonyát árulnak – legalábbis a „való világban”. Tatu és Patu Helsin-kijében azonban hetyke bajuszos férfiak álldogálnak a ponyva védelmében, hónuk alatt bagettekkel – vagyis franciák, azaz finnül *ranskalaisia*... (Helsingissä, 21)¹⁴

---

14 (c) Aino Havukainen, Sami Toivonen ja Otava Publishing Company

A feltalálók dolgozószobájának falán vészhelyzet esetére található egy üvegajtós szekrényke, benne egy pohárral – az ajtón a felirat (Oudot kojeet, 2):

Hätätilassa riko lasi.

Vészhelyzet esetén törd be az üveget/törd el a poharat.

Vagyis a *lasi* főnév két értelmével találkozunk: 1. üveg 2. pohár.

Hasonló játékkal találkozunk az óvodában is: ugyanaz a faliszekrény és felirat, csak hogy a szekrényben ezúttal nem pohár, hanem egy nadrágpelenka található. Itt a *hätätila* adja a nyelvi humor forrását: *hätä* 1. 'baj, vész' 2. 'sietség, sürgető helyzet' – abban az értelemben, amire egy nadrágpelenka megoldást nyújthat; *tila* 'állapot, helyzet' (Päiväkodissa, 7).

Előfordul, hogy hosszabb szövegre nincs is szükség: az óvodában a csecsemőpelenkázón a babaolaj apró olajoskannában van – a kép a *baby oil* felirattal egyesíti az olaj 'babaolaj' és 'kenőolaj' jelentését (Päiväkodissa, 7).

Az esetek többségében a szavak konkrét és elvont értelme közötti különbség adja a humor forrását, leggyakrabban összetett szavakkal (akár a teljes szót, akár az összetétel egyik felét tekintve) és szófordulatokkal, kifejezésekkel kapcsolatban.

Mikor Tatu és Patu nyomozókként keresik híres finn személyiségek eltűnt tárgyait, irodájukban egy bizonyítékok gyűjtésére szolgáló műanyag tasakban ott látható a nyomozás vezérfonala, a *johtolanka*, (*johto* 'vezető-' + *lanka* 'fonal') – egy piros fonalszál (Suomi, 29).

A *pää* szó eredeti ('fej') és szóösszetételekben szereplő elvont ('fő-') értelme közötti különbségből fakad Patu szómagyarázatának humoros hatása (Helsingissä, 6):

„Helsinki on pääkaupunki varmaan siksi, että täällä on niin monta päättä”
„Bizonyára azért főváros Helsinki, mert olyan sok fej van errefelé.”

A korábban már emlegetett helsinki piactéren a zöldségárus éppen olvas, könyvének címe: *Torikammo ja sen hoito*, vagyis 'Az agorafóbia és gyógyítása'. A *torikammo* a görög eredetű kifejezés tükörfordítása, a *tori* jelentése megegyezik az agoráéval, vagyis 'piac', de a fenti helyzetben a szóösszetétel a megszokottnál (tériszony) sokkal konkrétan is értelmezhető (Helsingissä, 21).

A szóösszetétel egyik tagjának konkrét értelmezéséből kiindulva, analógia útján új termékek is keletkeznek. Az óvodában a reggelizőasztalon a *voinappi* (apró csomagolt vaj, *voi* 'vaj' + *nappi* 'gomb') mellett *voivetskari* ('vajcipzár', cipzár alakot formázó vajtömb; *vetskari* 'cipzár') is található (Päiväkodissa, 9).

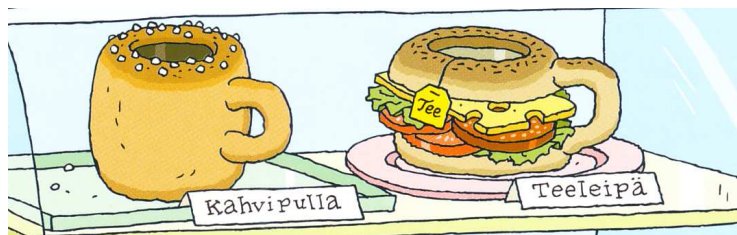
Az egyik fürdőszobaképen pedig a szépségápolási szerek között a megszo-
kott *puhdistusmaito* ('arcmosó tej'; *puhdistus* 'tisztító-' + *maito* 'tej') helyett
egy flakon *puhdistuspiimä* ('arcmosó író'; *piimä* 'író') lelhető fel (Oudot
kojeet, 19).

Sokszor ismét a szöveg és a kép együtt szolgáltatója a humort.

A feltalálóknak szakirodalmul szolgáló kézikönyv, *Käsikirja* (*käsi* 'kéz' +
kirja 'könyv') címlapja értelemszerűen kezeket ábrázol, különböző néze-
tekből (Oudot kojeet, 3).

Az ötletes fivérek a pékségben kávészüteményt és teaszendvicset készíte-
nek: a *kahvipulla* (*kahvi* 'kávé' + *pulla* 'kalács') természetesen kávésbögrét,
míg a *teeleipä* (*tee* 'tea' + *leipä* 'kenyér') teáscsészét formáz (Työn touhussa,
5).

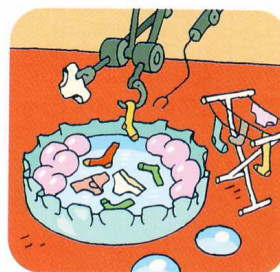

Szókapcsolatok szó szerinti értelmezésére bőségesen akad példa:

A *pipertäjä* (< *pipertäi*, 'apró betűkkel írni, aprólékos gonddal vagy
vesződséggel rajzolni, készíteni valamit') elnevezésű géppel lehet például
halkoa hiuksia, szőrszálat hasogatni – illusztrálásaként a gép egy hajszálat
hasít ketté (a finn kifejezésben a *hiukset* 'haj' szó szerepel) –, vagy *pestä*
pikkupykkiä, kismosást csinálni – a gép a képen apró fehérneműket mos
„kézzel” (Oudot kojeet, 21).

halkoa
hiuksia

pestä
pikkupyykkiä

A munkaerőt kereső apróhirdetésekből pékek számára a sütődében *on tarjolla hyvä leipätyö*, 'remek kenyérkereseti lehetőséget kínálnak', míg a tűzoltóknak szóló felhívás szerint: *Tuli palava tarve palkata lisää väkeä*, 'Égető szükségünk van további emberek felvételére' (Työn touhussa, 2–3).

3.2.2. Azonos alakú szavak

A többjelentésű mellett az azonos alakú szavak is szolgáltatnak lehetőséget a játékra:

Tatu és Patu a furcsa készülékek feltalálásával töltött nap végén, elalvás előtt még olvasgatnak, mégpedig a *Keksi!* vagyis 'Találd fel!' című szakkönyvet. A kötet címlapján illusztrációként egy pohár tej és egy keksz, azaz finnül *keksi* látható (Oudot kojeet, 30).

Az átlag finn lakóház átlag finn lakói egyikének nyilvánvalóan a golf a hobbija, erre utal a lakásban található golfszett, a golfozó játékost mintázó asztali lámpa, és a falra ragasztott Nyugat-Európa térkép is, melyen kis nyilak mutatják a Golf-áramlat útját (Suomi, 39).

A pékségben a falon két vajaskalács képe látható: a jól sikerült felirata *voipulla* 'vajaskalács', míg a szénné égetetté „*voi ei*”-*pulla* – a szójáték itt a

voi 'vaj' és a *voi* 'ó' (illetve ennek párjaként a *voi ei* 'ó, ne') szótári homonimákra alapul (Työn touhussa, 4).

3.2.3. Hasonló hangzású szavak

Nem feltétlenül kell a hangalakoknak egybeesni: a hasonló hangzás is lehet a nyelvi játék forrása. Így például találó elnevezés egy cukrászda számára a *Konditori Leivonen* (Työn touhussa, 5), hiszen a *leivonen* jelentése ugyan 'pacsirta', de hangzásban közel áll a *leivonnainen* 'sütemény' szóhoz.

A humor sok esetben a hasonló hangzás miatti tévesztésen alapul. A *Tatu ja Patu päiväkodissa* történetének kiindulópontját például az adja, hogy a testvérpár a *Vesikko* ('Vidra') elnevezésű fürdőbe indul, ám némi figyelmetlenség okán az *Esikko* ('kankalin') nevű óvodában köt ki (Päiväkodissa, 5).

Szintén a hasonló hangzás kapcsolja össze Topelius *Maamme*-könyvét ('Hazánk') a rajta fekvő *mämmivel*¹⁵ teli papírdobozzal (Suomi, borító), továbbá ide sorolható a Téalapónak magát megválasztatni akaró Tatu mellett heverő telizsák 'választási mézeskalács', *vaalipipari* (a 'választási papírok', *vaalipaperit* helyett; Suomi, 33), és Tatu szótévesztése is a finn történelem áttekintése során: *Oli hääkausi – eikun jääkausi* ('Esküvőkorszak volt – vagyis nem, jégkorszak'; *hää* 'esküvő', *jää* 'jég'; Suomi, 11).

Hosszabb nyelvi egységek hasonló hangzására – és az ebből fakadó félreértésre – is van példa: Patu tűzoltóként a következőt kiabálja adóvevőn keresztül Tatunak: *Silta palaa! Tee jotain! Vettä!* ('Ég a híd! Csinálj valamit!

---

¹⁵ Rozsmalátából készített hagyományos húsvéti édesség.

Vizet!'), aki ezt, nyilván a zavaros vétel miatt, a következőképpen érti: *Iltapalaa! Teevettä!* (Uzsonna! Teavizet!; Työn touhussa, 26).

Sokszor a hasonló hangzás alapján történik a valós márkanevek, könyvcímek stb. elferdítése. Így például a helsinki Olimpiai Stadion egyik reklámtáblája a *Nokea* (*noki* 'korom, pernye', *nokea* e. sz. part. alak; a képen egy úr látható, tenyerében hamukupaccal) márkát hirdeti, felidézve a Nokiát (Helsingissä, 12), míg a könyvekben felbukkanó egyik szépségipari márka a *Rumene* (*rumeta* 'elcsúnyul', *rumene* 'csúnyulj meg!') – utalva a finn Lumene kozmetikum-termékcsaládra (Päiväkodissa, 13; Oudot kojeet, 23).

A hangalakkal való játék még az angol nyelvre is kiterjed: az óvoda egyik mesekönyvének címe *Harri Potta ja karmea hätä*, 'Bili Harri és a szörnyű szükség', és a címlapkép (kisfiú hálóingben, éjjeliedénnyel a fején, varázspálcával a kezében) segítségével nélkül is felismerhető az utalás J. K. Rowling *Harry Potter*-sorozatára. Nemcsak a cím felépítése idézi fel a mintaképet (Harry Potter és...), hanem a *potta* és *potter* szavak hasonló hangzása is (Päiväkodissa, 21).

Azonos elő- vagy utótagú, így hasonló hangzású szóösszetételek összevonásával, egyesítésével új, vicces összetett szavak keletkeznek: a fivérek által kitalált játék neve *jäätelöpalloveli* (*jäätelöpallo* 'fagyaltgombóc' + *palloveli* 'labdajáték'; Oudot kojeet, 30), Patu álomfoglalkozásai a *mikroaaltouunitukihenkilö* (*mikroaaltouuni* 'mikrohullámú sütő' + *mikrotukihenkilö* 'számítógépes rendszergazda') és a *talouspaperitutkija* (*talouspaperi* 'háztartási törlőkendő' + *taloustutkija* 'gazdasági elemző'; Työn touhussa, 29).

A hasonló hangzás adja az alapot a téves nyelvi elemzésekre, naiv etimológiákra is. Az óvodában a gyerekek a csodagép hűtőkábelét (*viilennyskaapeli*; *viileä* 'húvös') *viili*-, vagyis aludtjejes dobozokból készítik (Päiväkodissa, 26), míg a „tipikus finn embert” példázó mintababára Tatu *viilit* ken, hiszen az *pakkaselta suojaava voida*, 'fagytól védő krém' (Suomi, 4). A *siivousasu* ('takarítóöltözék') találmány bemutatásakor pedig a következő tisztítószerek fedezhetők fel a képen: *Pe-su aine: puhdistusaine perjantaista sunnuntaihin* ('P-V: tisztítószer péntektől vasárnapig', finnül a napokat az első két betűvel rövidítik; ugyanakkor *pesu* 'mosás', *pesuaine* 'mosószer') és *Ma-to*

aine: puhdistusaine maanantaista torstaihin ('H-Cs: tisztítószer hétfőtől csütörtökig', *mato* 'giliszta'; Oudot kojeet, 8).

Tatu és Patu a helsinki piactéren görögdinnyére pattan, azon követik Jorit az állatkert szigetére, a következő felkiáltással (Helsingissä, 22):

Vesimelonit vesille vaan, ja sitten melomaan!   Vízre a görögdinnyékkal, aztán evezés!
vesimeloni 'görögdinnye', *vesi* 'víz' (*vesille*: t. sz. all. alak), *melo* 'kenuban evez' (*melomaan*: III. infinitívusz).

Nem annyira a hasonló hangzás, de az azonos betűkkel való játék okán érdemes megemlíteni néhány könyv címét, amik a *Kalevala* mellett megtalálhatók az egyik „finn átlagcsalád”, egy idősebb finn–svéd házaspár könyvespolcán: *Kalavale*¹⁶ (*kalavale* 'túlzásokkal élő beszámoló a horgászatról'; *kala* 'hal' + *vale* 'hazugság'), *Kela-Vala* (a *Kela* a *Kansaneläkelaitos*, vagyis a Nemzeti Nyugdíjintézet rövidítése, *vala* 'eskü') és *Leka Lava* (*leka* a köznapi beszédben 1. 'kalapács' 2. 'pálinka', *lava* 'színpad') – tehát az összes cím a *Kalevala* betűinek anagrammája.

3.2.4. Játék a szólásokkal

Nemcsak a szavakkal, de a szólásokkal, állandósult fordulatokkal történő játékból fakadó humor is képviselteti magát a könyvekben. Sokszor itt is az ezekben szereplő szavak átvitt jelentésének konkrét értelmezése váltja ki a komikus hatást.

A furcsa találmányok közül a *monitoimisilmälasit* ('többfunkciós szemüveg') – ami térképet, naptárt, tollat és más praktikus dolgokat rejt –, egyik fő előnye, hogy *kaikki tarpeellinen on aivan silmien edessä*, 'minden szükséges dolog szem előtt van' (Oudot kojeet, 16).

A frázisok konkrét értelmezése jellemzi találóan a munkát kínáló apróhirdetéseket magát a feladatot, vagy éppen a kívánatos jelentkező tulajdonságait (Työn touhussa, 2–3):

---

16 Ez a címe Arto Salminen utolsó regényének is (Helsinki: WSOY, 2005).

földműveseknek: *Nyt erotellaan jyväit akanoista.* 'Most elválasztjuk a magtól az ocsút.'

fodrászoknak: *jos sinulla leikkaa hyvin [...]* 'ha jól vág az eszed'

ácsoknak: *Osutko naulan kantaan?* 'Fején találsz a szöveget?'

Az eredeti változat szócsereivel történő elferdítésére is akad példa: – *Mutta valssatako vai hitsata... – siinäpä kysymys* ('– De hengerelni vagy hegeszteni...' '– ez itt a kérdés') hangzik a testvérpár költői felvetése, rímelve Hamlet „Lenni vagy nem lenni”-monológjának¹⁷ kezdősorára (Työn touhussa, 12).

3.2.5. Játék a tulajdonnevekkel

A humor bőséges forrását jelenti a tulajdonnevek különböző fajtáival történő játék. A létező tulajdonnevek elferdítéséről a hasonló hangzású szavakból fakadó komikum kapcsán már esett szó, ehelyütt még megemlíthető az óvodai könyvek közül Kauri Munnas *Koirien Hamlet* című alkotása, melynek mintaképpül nyilvánvalóan Mauri Kunnas képeskönyvei (pl. *Koirien Kalevala*,¹⁸ 'Kutya-Kalevala') szolgáltak, és az *Onnellinen ketsuppi* paradicsomszószer-márka az óvoda reggelizőasztaláról, ami a Felix Ketchup „finn megfelelője” (lat. *felix*, finn *onnellinen* 'boldog'; Päiväkodissa 20, 19).¹⁹

Leggyakrabban azonban a beszélő nevekkel találkozunk, nemcsak személynevek, de márkanevek, intézménynevek, könyv- és újságcímek kapcsán is.

A beszélő személynevek közül a legtöbb az egyes foglalkozások bemutatásakor fordul elő: így például a hírlapszerkesztőségben *Heimo Savolainen* (*heimo* 'törzs', *savolainen* 'savói', Savo finn tartomány) a belpolitikai, *Voitto Jänne* (*voitto* 'győzelem', *jänne* '1. ín, 2. húr'; a hasonló hangzású *jännä* 'izgi')

---

17 William Shakespeare: Hamlet (III. felvonás, 1. jelenet).

18 Helsinki: Otava, 1992.

19 Az *Onnellinen ketsuppi* márkanev egyúttal egy másik létező termékcsaládra is utal: Finnországban *Onnellinen kanan munia* ('Boldog tyúk tojásai'; vagy *Vapaan kanan munia* 'Szabad tyúk tojásai') néven árulják azokat a tojásokat, amik nem ketrecekben, hanem állatbarát módon tartott tyúkoktól származnak.

a sportrovat vezetője; a kórházban az ápoló vezetője neve *Rauhanen* ('mirigy', *rauhallinen* 'nyugodt'), a műtőse *Tikkinen* (*tikki* 'varrat'); a Tatu és Patu által megszemélyesített zenészek, énekesek közül az operaénekes neve *Enrico Patussini*, a rockzenészé *Tattoo Wild* (Työn touhussa, 8, 10–11, 24–25).

A beszélő márkanevek közé tartozik a már említett *Rumene* mellett például a *Hilcé* hajsampon (*hilse* 'korpa'; *Oudot kojeet*, 26), az *Eisilmiin* és *Sojo Sojo* hajlakkok (*ei silmiin* 'ne a szembe'; *sojottaa* 'égnek mered'; Työn touhussa, 6), vagy az *Amok* szobabicikli (*Oudot kojeet*, 29).

Intézménynevek: *Ostola* bevásárlóközpont ('az a hely, ahol vásárolni lehet'; Helsingissä, 34), *Jäätelötehdas Tuttisuu Oy* ('Cumi a szájban Fagyaltgyár Rt.; Työn touhussa, 14).

Könyv- és újságcímek: *Hupijuttuja* ('Szórakoztató történetek'; Päiväkodissa, 20); *Hius* ('Haj', fodrászati szaklap), *Höpölehti* ('Humbuglap', bulvárújság; mindkettő: Työn touhussa, 6).

3.2.6. Játék a szavak, kifejezések stílusával

A szavak, kifejezések stilisztikája is teret ad a nyelvi humor számára. Így például az irodalmi nyelv Finnország élővilágának jellemzésekor egyenesen tobzódó szókincse a könyvek általános, humoros stílusával való ellentéte miatt kifejezetten neveltető (Suomi, 7):

*„Suomen metsissä asuu monenlaisia
äärimmäisen kiehtovia eläimiä”, Patu
kuiskaa. „Suomen komeimpiin
lintuihin kuuluu metso, tuo
leveäpyrstöinen mättäiden kuningas.
Olemme yrittäneet aamusta asti saada
kiikariimme tuon ylvään ja
tulisieluisen siivekkään, mutta
eteemme ei ole osunut vielä
ainuttakaan yksilöä.”*

A finn erdőben sok rendkívül
igéző állatfaj él” – suttoja Patu.
„A legpompázatosabb finn
madarak közé tartozik a siketfajd,
a zsombékok ezen széles farkú
királya. Reggel óta próbálkozunk
azzal, hogy távcsövünk elé
kerítsük e büszke és tüzes lelkű
szárnyast, ám eddigelé még
egyetlen példány sem bukkant fel
előttünk.”

Egyes szakmák zsargonja is előkerül, például a nyomozóké (Suomi, 25):

*Kolmas mysteeri on hämälissä olosuh-
teissa kadonnut sivellin. Sivellin kuu-
lui taiteilija Akseli Gallen-Kallelalle.
Haluamme korostaa, että tämä tapaus
ei millään tavalla liity niin kutsut-
tuun Sammon ryöstöön.*

A harmadik rejtélyt a homályos kö-
rülmenyek között eltűnt festőecset
jelenti. Az ecset a művész Akseli
Gallen-Kallelához tartozott. Nyo-
matékosan hangsúlyozzuk, hogy
ez az eset semmiféle kapcsolatban
nem áll az úgynevezett Szampó el-
rablásával.²⁰

A szakterminusok közül a bonyolultabb, idegen hangzásúakat főhőseink olykor a maguk módján próbálják értelmezni. Így lesz például az *arvopape-
ripörssi*-ből ('értékpapírtőzsde') *arvopipari* (*pipari* 'mézeskalács'), vagy a
budjettialijäämä szóból ('költségvetési hiány') *budjettialijäätelö* (*jäätelö* 'fagy-
lalt'; mindkettő: Työn touhussa, 8).

Az egyéni szóalkotások, neologizmusok önmagukban is figyelemfelkeltőek
(lásd a találmányok nevét, pl. *aamutoimiautomaatti* 'reggelikészülődés-auto-
mata'; Oudot kojeet, 4), ezen példák esetében az eredeti és az új szó „jelen-
tésének” kontrasztja miatt pedig kifejezetten humoros hatást fejtenek ki.

A szakkifejezések pontos ismeretének hiányában felcserélésük is előfordul,
ami ugyancsak a nyelvi komikum egyik eszköze (Työn touhussa, 16):

*„Minä lypsän pellot”, Tatu ilmoittaa.
„Sen jälkeen kylvän lehmät.”
„Tee niin”, Patu kailottaa. „Minä
taidan sitten lannoittaa traktorin.”*

„Én megfejmem a földeket” közli
Tatu. „Utána elvetem a teheneket.”
„Tégy úgy”, harsogja Patu. „Én
akkor esetleg megtrágyázom a
traktort.”

Előfordul, hogy a szavak eltérő stílusértékéből adódik a humor: *Sairaalaan
tullessa on hyvä käyttöä desinfiointiainetta, jottei tuo mukanaan pöpöjä.* 'Jó, ha a

---

20 A Sammon ryöstö (A szampó elrablása) Akseli Gallen-Kallela egyik leghíresebb, kalevalai tárgyú festménye.

kórházba érkezéskor az ember fertőtlenítőszerrel használ, hogy ne vigye be magával a bacikat.’ (Työn touhussa, 10).

3.3. Játék a mondattal

Míg a szintaktikai szinten ható nyelvi komikum nem jellemző a vizsgált szövegekre, a mondatok megformálásában többször helyet kap a nyelvvel való játék. A szokatlan szórend humoros hatást vált ki az óvodások lovagi énekének egyes soraiban, annál is inkább, mivel láthatóan a rímelés „kényserítő ereje” indokolta a sorrendi cserét (Päiväkodissa, 31):

<i>Linnaan ei uskalla sulhaset tulla, pöydässä jäähtyy kahvi ja pulla.</i>	A várba nem mernek a kérők bejönni, az asztalon kihül a kávé s a zsömi.

Ugyancsak komikus lehet a mondatok kifejtettsége: a *Tatu ja Patu Suomessa* három Tatupatu-tesztje (Tatupatu-testi©) a szaunát, a rozskenyeret és a természet mélyén, távol a civilizációtól található nyaralóban (*mökki*) eltöltött Szent Iván-napot vizsgálja sorra, mindezt képregényformában, a komoly kísérleteket vagy veszélyes küldetéseket imitáló televíziós reklámokat felidézve. A tudományoskodó stílusnak megfelelően a leghétköznapibb megfigyelt tárgyak, élőlények, jelenségek sem egyszerű megnevezésükkel, hanem körülírva szerepelnek:

<i>Lämmön lähde on lattialla oleva metallikuutio.</i>	A hő forrása a padlón lévő fémkocka. (a szaunában; Suomi, 14)

<i>Tutkittavana on Suomessa hyöin suosittu hapatettu täysjyvärukiinen leipätuote.</i>	A vizsgálat tárgya a Finnországban rendkívül kedvelt teljes kiőrlésű rozsból készült savanyított kenyér- féleség. (rozskenyér; Suomi, 24)

<i>Huomio! Sain näköyhteyden puiseen rakennukseen sisävesistön äärellä.</i>	Figyelem! Látóterembe került egy fából készült épület a belvízhálózat mellett. (mökki; Suomi, 36)

A rendkívüli precízséggel történő fogalmazás amúgy is jellemző ezekre a szövegrészletekre:

Toimenpide tuottaa selvästi iloa tutkimuskohteissa. Ez a cselekvés nyilvánvaló örömet kelt a vizsgált célpontokban.' (Suomi, 36)

Nemcsak a szavak, de a mondatok jelentéséből adódó humor is előfordul a szövegekben. Az óvodában a csecsemő Oona például előszeretettel örvendezteti meg az olvasót latin szállóigékkel: a palatáblára a *Carpe diem* feliratot írja, betűkockákból az *Alea iacta est* mondatot rakja ki, az udvar homokjába a *Veni, vidi, vici* megállapítást karcolja egy faággal.²¹ Részben maga az írás ténye is meglepő, a szövegek tartalma és latinnyelvűsége pedig már mindenképpen éles ellentétben áll Oona életkora alapján feltételezhető műveltségével – a humor ebből a képtelenségből fakad (Päiväkodissa, 7, 10, 14).

A korábbiak során látható volt, hogy a vizsgált szövegek sokoldalú módon játszanak a finn nyelvvel, sőt időnként más nyelvek felé is kikacsintanak – arra is van azonban példa, hogy kitalált nyelvet használnak a nevetetésre, azaz halandzsáznak. A Nemzeti Múzeumban az egyik kiállított tárgy mellett például háromnyelvű leírás szerepel: finnül *pälä pälä pälä pälä*, svédül, az ország másik hivatalos nyelvén, *bla bla bla bla*, míg angolul *blah blah blah* (Helsingissä, 9). A munka-házimunka kettősségét pedig az alábbi dialógusok ábrázolják (Työn touhussa, 30-31):

az őskorban: – *Urgh, gruh kreegah bundolo röih skviik?* – *Urgh öh! Röih sviik.*

mai köznyelven, felnőttek megfogalmazásában: – *No hei, tulitpa tänään aikaisin töistä, toitko kaupasta leipää?* – *Hei vaan! Toin leipää ja maitoa.*

homokozó gyerekek szájából, a beszélt és a gyermeknyelv jellegzeteségeivel: – *Eiks niin, että se tulis tänään aikaisin töistä ja tois kaupasta leipää.* – *Hei! Nyt tää tulee täältä ja tuo leipää ja maitoa!*

---

21 *Carpe diem* 'Használd ki a napot' (Horatius); *Alea iacta est* 'A kocka el van vetve'; *Veni, vidi, vici* 'Jöttem, láttam, győztem' (ez utóbbi kettőt Julius Caesar-nak tulajdonítják).

Valószínűsíthetően a másik kettőhöz hasonlóan az őskori halandzsanyelven szóló változat is a 'Szervusz, milyen korán megjöttél ma a munkából, vettél a boltban kenyeret?' és a 'Szervusz! Hoztam kenyeret és tejet is' párbeszédnek felel meg.

3.4. Játék a különböző stílusrétegekkel

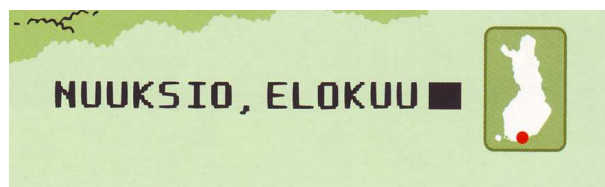
A *Tatu ja Patu*-képeskönyvek elsősorban gyermekek számára íródtak, megközelítésmódjukra alapvetően a humor jellemző. Részben ebből fakadóan közvetlenségük, kötetlenségük révén a szövegek stílusa általában a társalgási stílusréteghez áll közel, a mondatok nagy része egyszerű szerkezetű, időnként ténylegesen meg is szólítják az olvasót. A nyelvezet legtöbbször a hétköznapi beszédmódot követi, egyes esetekben azonban kifejezetten választékos stílus is előfordul (pl. a *Tatu ja Patu päiväkodissa* kötetben a két főhős szinte végig rendkívül udvariasan, kifinomult szófordulatokkal beszél, lásd „*Anteeksi neiti, voisitteko opastaa meidät aamiaishuoneeseen?*”, 'Elnézést, kisasszony, volna szíves felvilágosítani minket, merre található a reggelizőterem?'; *Päiväkodissa*, 8), sőt, néhány karakter szlengben beszél (így például Helsinki bemutatásakor kihagyhatatlan a helsinki szleng, a Stadin slangi megjelenítése: „*Sori heebot, emmä oo Jori. Mut kun mä tässä rundaan, niin mä voin tsiigata ympärilleni.*”, 'Bocsesz, apuskáim, én nem Jori va'ok. De míg itt császkalok, csekkolhatom a környéket. '; *Helsingissä*, 25).

A vizsgált szövegekben azonban a társalgási mellett sok más stílusréteg is fellelhető, olyanok, amelyek szokatlanok egy gyermekeknek szánt mesekönyvben. Ez a stílusrétegváltás szintén eszköz a komikus hatás elérésére.

Ha a szigorúan vett tudományos stílusréteg nem is, de a szakmai stílus több helyen is megjelenik. Legjellemzőbb példái a *Tatun ja Patun Suomi* kötetben lelhetők fel, összefüggésben a mű koncepciójával, hiszen Finnország bemutatása a téma. Valójában akár képes enciklopédiának is tekinthető a könyv; az ismeretterjesztő jelleg nemcsak a tartalomban, de a szövegben is felfedezhető. Így például külön keretbe tördelve *Tiesitkö!* ('Tudtad-e') címmel olvashatunk érdekes tudnivalókat, egyes fejezeteket pedig a szakmai előadásokra jellemző retorikus kérdésfelvetések vezetnek be (pl. „*Lähtekäämme nyt matkalle tuohon ihanaan Suomen maahan ja sen sykähdyttäviin maisemiin. Ovatko erämaat kesyttömiä? Onko vaaroilla vaaral-*

lista? Millaisia elämyksiä meille tarjoaa...” Suomen luonto, „Induljunk most útra e csodálatos Finnországban és lélegzetelállító tájain. Vajon megszéldíthetetlenek-e vadonjai? Veszélyesek-e hegyvidékei? Milyen élményeket kínál számunkra...” Finnország élővilága; Suomi, 7).

Szintén a szakmai stílusrétegekhez tartozik az előbbi példa bevezette áttekintés az ország élővilágáról, hiszen ehhez a keretet egy természetdokumentumfilm szöveges-képes változata adja. Az irodalmi szókincs megjelenésével kapcsolatban már említésre került ezeknek a szövegrészeknek a költői stílusa, ami érzékelteti egyes természetfilmek hangvételét. A dokumentumfilm-jelleg részben a körültekintő leírásban, részben a megfigyelések helyének, idejének tipográfiailag is ismerős megjelenítésében fedezhető fel, pl. NUUKSIO, ELOKU ■ (‘ NUUKSIO, AUGUSZTUS ■’; Suomi, 7).

Ide sorolható továbbá Finnország földrajzi jellegzetességeinek bemutatása, melyre egy televíziós főzőműsor keretében, pontosabban ennek képregény formájú változatában kerül sor. Jól ismert szófordulatokkal él ez a szövegrészlet, pl. „Lisätään päälle runsaasti metsää: mäntyjä, kuusia ja koivuja. Näin.” („A tetejét bőségesen meghintjük erdővel: erdei fenyővel, lucfenyővel és nyírfával. Így.”; Suomi, 6).

A publicisztikai stílus írott és szóbeli formái is helyet kapnak a könyvekben. Hírek és tudósítások olvashatók írott formában (pl. az újságírói foglalkozás bemutatásánál; Työn touhussa, 8–9), és „hangoznak el szóban” egy televíziós híradó során (napjaink Finnországának bemutatása; Suomi, 29–32).

Ugyancsak felfedezhető a reklámok stílusa – mind írott, mind pedig „szóbeli” formában. Az írott reklámot elsősorban a finn nyelvet hirdető akció

szórólap képviseli (Suomi, 22–23), míg a *siivousasut* ('takarítóöltözék') használatát illusztráló képregény szövege a televíziós reklámokra emlékeztet, pl. – *Likainen koti. – Nyt pitää toimia. – Tarvitsemme supervoimia.* ('Piszkos a lakás.', 'Tennünk kell valamit.', 'Extra erőre van szükség. '; Oudot kojeet, 9).

A nyilvános fellépés, elsősorban a konferálás szófordulatai szintén megjelennek a szövegekben. Így például a *Tatu ja Patu päiväkodissa* bevezetésében: „*Hyvä yleisö! Saammeko esitellä tarinamme sankarit: Tatun ja Patun. Nyt alkaa vauhdikas kertomus, jossa on hassuja väärinkäsityksiä, kiehtovia juonenkäänteitä ja jännittävää toimintaa. Mutta ei paljasteta enempää, seikkailu alkakoon!*” ('Tisztelt közönség! Engedjék meg, hogy bemutassuk mesénk hőseit: Tatut és Patut. Kezdetét veszi a lendületes történet, melyben bolond félreértések, lebilincselő fordulatok és izgalmas események követik egymást. Többet azonban nem árulunk el, kezdődjék a kaland!'; *Päiväkodissa*, 2).

4. A *Tatu ja Patu*-könyvek nyelvi humora

A fentiek alapján látható, hogy Aino Havukainen és Sami Toivonen *Tatu ja Patu*-sorozata bőségesen él a nyelvi játék adta lehetőségekkel, az ebből fakadó humorral. Nemcsak a szavak szintjén működő – talán mind közül a legkézenfekvőbb – nyelvi komikumra van példa, a mondat- és szövegalkotás, valamint a nyelv hangzása ugyanígy teret szolgáltat a vicceknek és a humoros hatásnak. Ebből a változatosságból és ötletességből következően a könyvek nyelvi komikuma nem laposodik el, nem válik unalomig ismertté az olvasó számára – folyamatosan fel-felbukkannak váratlan, az újdonság erejével ható nyelvi lelemények.

Nemcsak humoros hatásuk miatt fontosak azonban ezek az ötletes nyelvi megoldások: egyúttal a nyelv gazdagságát, kifejezési lehetőségeinek bőségét is példázzák, ezáltal akár nevelő jelleg is tulajdonítható nekik. Rávezetik a fiatal olvasókat vagy a még olvasni nem tudó hallgatóságot a nyelv szépségeire, és egyúttal a körülöttük lévő világban előforduló különböző stílusrétegekkel is megismertetik őket.

Emellett a könyvek a felnőtt korosztály számára is élvezettel szolgálnak. Ez egyrészt abból az részletgazdag módból fakad, amellyel a könyvek

világa leképezi valódi világunkat, hol a gyermekek képére formálva azt, hol görbe tükröt állítva elé, másrészt éppen a humorban bővelkedő nyelvezetből ered. Így, bár a könyvek elsősorban kisgyermekeknek íródtak (a sorozatot hároméves kortól ajánlják), mégis a gyermekkorból már kinőtt olvasókat is megörvendeztetik a nyelv korlátlan lehetőségeit példázó viccek, a nyelv által elért komikus hatás. Sőt, ezek közt számos olyan van, amelynek felismeréséhez, eléréséhez éppenséggel szükséges is, hogy az olvasó valamivel idősebb legyen, s ezáltal a világról bővebb ismeretekkel rendelkezzen (meglepő volna például, ha egy hároméves gyermek magától felfedezné a korábban említett *Onnellinen ketsuppi* paradicsomszószban a Felix Ketchupra történő utalást). Mindez valószínűleg hozzájárul a sorozat finnországi népszerűségéhez, hiszen a gyermekkönyvek vásárlói is elsősorban felnőttek.

5. Felhasznált irodalom

- BERENCSE Erika: Abszurd humor – nyelvi humor. Szakdolgozat. Témavezető: Szikszainé Dr. Nagy Irma. Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 1996. www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/myelvtud/abszurd/abszurd.htm (letöltve: 2007. 10. 4.)
- FÓNAGY Iván: Viccel a bácsi. Humor és költőiség a nyelvben. In: *Magyar Nyelvőr*, XCIV:1 (1970. január-március). 16-43.
- Grammatika és kontextus*. Új szempontok az uráli nyelvek kutatásában. (Uralisztikai tanulmányok 17.) Csepregi Márta – Virpi Masonen (szerk.), Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Finnugor Tanszék, Budapest, 2007. 303–313.
- HAVUKAINEN, Aino – TOIVONEN, Sami: *Tatu ja Patu Helsingissä*. Helsinki: Otava, 2003.
- HAVUKAINEN, Aino – TOIVONEN, Sami: *Tatu ja Patu päiväkodissa*. Helsinki: Otava, 2004.
- HAVUKAINEN, Aino – TOIVONEN, Sami: *Tatun ja Patun oudot kojeet*. Helsinki: Otava, 2005.

HAVUKAINEN, Aino – TOIVONEN, Sami: *Tatu ja Patu työn touhussa*. Helsinki: Otava, 2006.

HAVUKAINEN, Aino – TOIVONEN, Sami: *Tatun ja Patun Suomi*. Helsinki: Otava, 2007.

NAGY Ferenc: A nyelvi humor főbb típusai. In: *Magyar Nyelvőr*, XCII:1 (1968. január-március). 10-22.

SIRATÓ Ildikó. Szabályos szabálytalanság. A grammatikai hibák kontextuális jelentéséről. In: